

A BUDAPESTI KÖNYVNYOMDÁK GÉPSTATISZTIKÁJA.

Ezelőtt hat évvel a Könyvnyomdászok Szak-
körének választmánya, fölbuzdúlva ama szép si-
kertől, melyet *Firtinger Károly* szaktársunk, a jeles
szakíró és bibliografus, az *Évkönyv* 1887. és 1888.
évfolyamaiban megjelent munkáival elért, határo-
zatilag kimondta, hogy a kiadásában megjelenő
Évkönyv szerkesztői utasíttassanak, mikép ötéven-
kint rendszeres *gépstatistikát* állítsanak össze a
magyar korona országainak nyomdáiról.

Az *Évkönyv* akkori szerkesztője átérezvén e hatá-
rozat fontosságát, sietett is annak eleget tenni, a
mennyiben már az 1893-iki évfolyamban Budapest-
ről, a következő évben pedig a vidéki nyomdák-
ról statisztikát adott ki.

Hogy mily nagy feladat egy minden tekintet-
ben pontos statisztikát összeállítani, azt csak azok

tudják igazán elbírálni, a kik már ilyennel foglalkoztak. Kétszeresen nehéz ez nálunk, nyomdászoknál, hol nem történhetik hivatalos úton, miként az erre hivatott állami vagy városi statisztikai hivataloknál, hanem csak az egyes nyomdatulajdonosok vagy művezetők szivességéből.

Mindeme nehézségeknek tudatában volt a szerkesztő már az öt év előtti statisztika összeállításánál, éppen azért akként iparkodott a nagyobb pontosság elérhetésére, hogy két évre osztván fel ennek elkészítését. Ez a beosztás azért is helyesebb, mert nem egy évfolyamban foglalja el a tért.

A jelen évvel ismét eljött a fővárosra nézve az ötödéves gépstatistika összeállításának az ideje. Midőn csekélységemet ezzel az Évkönyv szerkesztője megbízott, tudatában voltam annak a nehéz feladatnak, mely ez által reám hárult; éppen azért teljes erőmből iparkodtam azt lehetőleg pontosan megoldani.

Ezúttal, Budapest *gépstatistikájának* összeállításánál arra törekedtem, hogy az egy gépnemeknél, így például a körforgóknál is, azok minémúsége is fel legyen tüntetve. Szükségesnek tartottam továbbá a könyvnyomó-intézetek mellett nemcsak a rokonágakat (mint pl. betűöntödéket, tömöntödéket stb.), hanem a kevésbé hozzátartozókat (litográfia, könyvkötészet, vonalozó-intézet stb.) is megnevezni. Ezenkívül a világításra, azok minémúségére és a hajtóerő feltüntetésére fektettem a főszűlyt.

Az adatok beszerzésénél arra törekedtünk, hogy azzal a beküldő munkája lehetőleg megkönnyíttessék. Ennek elérésére rovatozott válaszos levelező-lapok lettek szétküldve az egyes nyomdatulajdonosokhoz vagy üzletvezetőkhez. Daczára ennek az igen egyszerű és úgyszólván csak pár tollvonásból álló munkának, mégis több nyomdából két-háromszori felszólítás után tudtuk csak az adatokat beszerezni. Sőt nem egy esetben még ezen az úton sem, úgy, hogy személyes felkérésre, valóságos házalás után tudtunk csak az összes adatok birtokába jutni.

Azt is konstatálnunk kellett több esetben, hogy a rovatok hanyag kitöltése, sőt némelyeknél talán szándékos elferdítés által meg nem állható adatok lettek beküldve, melyeknek helyesbítésére aztán vagy új adatok beszerzése vált szükségessé, vagy pedig az öt év előttiéket lettek felhasználva.

Ezek természetesen mind olyan dolgok, melyeket az ilyenemű munkálatoknál teljesen kiküszöbölni nem lehet.

* * *

Rövidítések magyarázata:

kettős gyorssajtó	=	kgys.
egyszerű gyorssajtó	=	egys.
kétszínnyomású gyorssajtó	=	kny. gys.
taposósajtó	=	ts.
kézisajtó	=	ks.
egyéb segédgép	=	e. s.

I., Vár.**Magyar királyi államnyomda.***Nándor-tér 1.*

4 kgys., 21 egys., 4. kny. gys.,
18 ks. 109 e. s. — Litográfia,
fénynyomda, betüöntöde,
tömöntöde, galvanoplasztika,
rajz- és térképészeti
osztály, fényképészeti osztály,
könyvkötészet. — Gőzgép
24 lóerőre, dinamógép
2 lóerőre. — Villanyvil.

Magyar kir. tud. egyetemi nyomda.*Iskola-tér 3.*

9 egys., 3 ks., 12 e. s. —
Betüöntöde, tömöntöde, galva-
noplasztika, könyvkötészet. —
Gőzgép 2, 24, és
16 lóerőre. — Gázvilágítás.

II., Viziváros.**Bagó Márton és fia.***Ponty-utca 4.*

1 kgys., 1 egys., 2 e. s. —
Kézierő. — Kőolajvilágítás.

Heisler Jaroslav.*Várkert-rakpart 1.*

2 színesnyomású kgys., 3
egys., 2 ts., 6 e. s. — Lito-
gráfia. — Gázmotor 5 ló-
erőre. — 3 litográfiai ks.
Gázvilágítás.

Müller K. (Münster K.)*Albrecht-út 3-5.*

2 egys., 2 ts., 4 e. s. — Kézi
erő. — Kőolajvilágítás.

III., Ó-Buda.**Bartalics Imre.***Remetehegy.*

1 egys., 2 ts., 4 e. s. — Könyv-
kötészet. — Kézierő. — Kő-
olajvilágítás.

Bichler I.*Kiskorona-utca 15.*

1 egys., 1 ts., 1 ks. 3 e. s. —
Kézierő. — Kőolajvilágítás.

Wimmer Márton.*Serfőző-utca 10.*

1 egys., 1 ts., 1 e. s. — Kézi-
erő. — Kőolajvilágítás.

IV., Belváros.**Anglo-nyomda.***Molnár-utca 24.*

2 egys., 1 ts., 1 ks., 4 e. s.
Litográfia. — Gázmotor 1
lóerőre. — Gázvilágítás.

Athenaeum irodalmi és nyomdai részv.-társ.*Ferencziek-tere 3.*

1 variábilis körforgógép, 5
kgys., 11 egys., 1 kny. gys.,
3 ts., 3 ks., 8 e. s. — Betü-
öntöde, tömöntöde, galva-
noplasztika, könyvkötészet.
Gőzgép 14 lóerőre, gáz-
motor 20 lóerőre. — Gáz-
világítás.

Barcza József.*Lipót-utca 30.*

2 ts., 3 e. s. — Kézierő. — Gázvilágítás.

Belvárosi könyvnyomda*(tul. Varga E. és Grosz B.).**Lipót-utca 43.*

3 egys., 1 ts., 1 ks., 4 e. s. — Tömöntöde. — Könyvkötészet. — Gázmotor 3 lóerőre. — Gázvilágítás.

Buschmann Ferencz.*Koronaherczeg-utca 8.*

6 egys., 2 ts., 4 e. s. — Gázmotor 4 lóerőre. — Kőolajvilágítás.

Franklin-Társulat.*Egyetem-utca 4.*

4 kgys., 11 egys., 4 ts., 5 ks. — Betüöntöde, tömöntöde, galvanoplasztika, könyvkötészet. — Gőzgép 24 lóerőre, gázmotor 30 lóerőre. Gáz- és villanyvilágítás.

Gosler Gyula.*Aranykéz-utca 1.*

2 ts., 6 e. s. — Kézierő — Kőolajvilágítás.

Hedvig Sándor.*Károly-körút 22.*

1 egys., 2 ts., 3 e. s. — Villany-mót. 1 lóerőre. — Auer-gáz.

Hunyadi Mátyás irod. és könyvnyomda-int.*Zöldfa-utca 43.*

3 egys., 1 ks. — Kézierő. — Kőolajvilágítás.

Kahn és Roth.*Ujvilág-utca 6.*

3 ts., 2 e. s. — Kézierő. — Gázvilágítás.

Langer Ede és fia*(tul. Langer István).**Zsibárus-utca 1.*

2 ks., 2 ts., 3 e. s. — Lito-gráfia. — Gázmotor 2 lóerőre. — Gázvilágítás.

Magy. kir. posta- és táv-irdaigazgatóság ny.*Főposta-épület.*

2 egys., 1 ts., 3 e. s. — Lito-gráfia, könyvkötészet. — Villanymotor. — Villanyvilágítás.

Merkur kö- és könyvny.*(tul. Böhm Lajos).**Kecskeméti-utca 5.*

3 ts., 3 e. s. — Litográfia. — Kézierő. — Gázvilágítás.

Nagy Sándor.*Papnövelde-utca 8.*

2 egyszerű körforgógép, 6 egys., 1 ts., 1 ks., 3 e. s. Tömöntöde. — Gázmotor 16 lóerőre. — Gáz-, kőolajvilágítás.

Országgyűlési Értesítő nyomdája.*Megyeház-utca 11-13.*

1 kettős körforgó, 1 egyszerű körforgó, 1 színesnyomási körforgó, 1 kgys., 11 egys., 2 ts., 1 ks., 10 e. s. — Lito-gráfia, tömöntöde, könyvkötészet, — Gázmotor 48 lóerőre. — Villanyvilágítás.

Pataki I. utóda.*Egyetem-utca 2.*

1 egys., 1 ts., 2 e. s. — Litográfia. — Kézierő. — Köolajvilágítás.

Id. Poldini E. és Társa.*Mária Valéria-utca 5.*

1 kgys., 1 egys., 1 ts., 1 e. s. — Kézierő. — Gázvilágítás.

Singer Lipót.*Károly-körút 24.*

1 egys., 1 ts., 4 e. s. — Kézierő — Köolajvilágítás.

Süsz Dávid.*Molnár-utca 37–39.*

1 egys., 3 ts., 4 e. s. — Kézierő. — Villanyvilágítás.

Székes fővárosi házi ny.*Régi városház.***Ullmann József.***Régi posta-utca 4.*

1 egys., 1 ts. — Litográfia. Gázmotor 2 lóerőre. — Gázvilágítás.

Várnai Fülöp.*Régi posta-utca 3.*

3 egys., 2 ts., 3 e. s. — Gázmót. 2 lóerőre. — Gázvilágítás.

Wodianer F. és Fiai.*Sarkantyús-utca 3.*

3 egyszerű körforgógép, 14 egys., 2 ts., 1 ks., 4 e. s. Tömöntöde. — Gőzgép 40 lóerőre. — Gázvilágítás.

V., Lipótváros.**Bendiner A.***Arany János-utca 18.*

1 egys., 6 ts., 2 e. s. — Kézierő. — Auer-gáz.

Czettel és Deutsch.*Bálvány-utca 12.*

1 kgys., 10 egys., 1 kny. gys., 2 ts., 2 ks., 6 e. s. — Litográfia, tömöntöde, könyvkötészet. — Gőzgép 12 lóerőre. — Köolajvilágítás.

Hamburger és Birkholz.*Nádor-utca 19.*

7 egys., 1 ts., 1 ks., 4 e. s. — Litográfia, tömöntöde, könyvkötészet, vonalozó. — Gázmotor 12 lóerőre. — Gázvilágítás.

Hungária könyvnyomda és kiadó-üzlet.*Váci-körút 34.*

2 kettős körforgó, 3 egyszerű körforgó, 6 egys., 3 ts., 3 ks., 6 e. s. — Tömöntöde, könyvkötészet. — Gázmót. 70 lóerőre. — Gázvilágítás.

Kálmán M. és Társa.*Vadász-utca 32.*

3 egys., 4 ts., 3 e. s. — Gázmotor 2 lóerőre. — Gázvilágítás.

Kanitz Cz. és Fiai.*Vadász-utca 28.*

1 egys., 3 ts., 1 e. s. — Litográfia, könyvkötészet. — Gőzgép 2 lóerőre. — Gázvilágítás.

Károlyi György.*Kálmán-utca 5.*

- 1 egyszerű körforgó menet-
jegyek készítésére, 3 egys.,
2 ts., 3 e. s. — Litográfia,
tömöntöde, könyvkötészet.
Gázmotor 4 lóerőre. —
Gázvilágítás.

Kaufmann József.*Arany János-utca 4.*

- 2 egys., 3 ts., 1 ks., 3 e. s.
Litográfia. — Gázmotor 2
lóerőre. — Gázvilágítás.

Kertész József.*Mária Valéria-utca 11.*

- 3 egys., 1 ts., 3 e. s. — Gáz-
motor 2 lóerőre. — Gáz-
világítás.

Kollmann Fülöp.*Arany János-utca 34.*

- 4 ts., 1 e. s. — Kézierő. —
Kőolajvilágítás.

Légrády Testvérek.*Váci-körút 78.*

- 1 variábilis körforgógép, 1
kettős körforgógép, 1 egy-
szerű körforgógép, 1 szines-
nyomású variábilis kör-
forgógép, 9 egys., 2 kny.
gys., 2 ts., 2 ks., 10 e. s.
— Litográfia, tömöntöde,
könyvkötészet. — Gázmót.
50 lóerőre. — Gáz- és
villanyvilágítás.

L.öw Fde.*Váci-körút 80.*

- 1 egys., 2 ts., 2 e. s. — Lito-
gráfia. — Kézierő. — Gáz-
világítás.

**Magyar Nők Lapja
nyomdája.***Hold-utca 25.*

- 2 egys., 3 ts., 1 ks., 4 e. s.
Könyvkötészet. — Gázmót.
2 lóerőre. — Gázvilágítás.

Márkus Samu.*Báthory-utca 20.*

- 7 egys., 4 ts., 1 ks. — Töm-
öntöde, könyvkötészet. —
Gázmotor 8 és 4 lóerőre.
Gázvilágítás.

**Minerva kö- és könyv-
nyomda.***Sas-utca 29.*

- 2 egys., 3 ts., 1 ks. — Lito-
gráfia, tömöntöde. — Gáz-
motor 2 lóerőre. — Gáz-
világítás.

**Magyar kir. postataka-
rékpénztárnyomdája.***Széchenyi-utca 2.*

- 1 ts., 3 e. s. — Kézierő. —
Világítás ?

**Orsz. központi községi
nyomda-részv.-társ.***Lipót-körút 22.*

- 1 variábilis gyorsajtó, 3 egys.
2 ts., 1 ks., 18 e. s. — Lito-
gráfia, tömöntöde, könyv-
kötészet. — Gázmotor 8 ló-
erőre és villamos. — Gáz-
világítás.

Pallas irod. és nyomdai részvénytársaság.*Kálmán-utca 2.*

1 variábilis kétszinű körforgógép, 1 kettős és 1 egyszerű körforgógép, 2 kgys., 19 egys., 7 ts., 2 ks., 3 e. s. — Réznyomás, betüöntöde, tömöntöde, galvanoplasztika, kartongyár, könyvkötészet. Két gőzgép 40 lóerőre, villamos. Villanyvilágítás.

Pesti könyvnyomdai részvénytársaság.*Hold-utca 7.*

1 variábilis kétszinű körforgógép, 3 kgys., 17 egys., 2 ts., 6 ks., 13 e. s. — Litográfia, hangjegymetszés, betüöntöde, tömöntöde, könyvkötészet. — Gőzgép 25 lóerőre, 2 gázmotor 12 és 20 lóerőre. — Gáz- és villanyvilágítás.

Pesti Lloyd-társ. könyvnyomdája.*Dorottya-utca 14.*

2 kettős körforgógép, 4 egys., 1 ts., 11 e. s. — Tömöntöde. Gőzgép 24 lóerőre. Aurgáz. — 2 db. szellőző-készülék villamos hajtóerőre, percenkint 1300 fordulóval.

Pollák M. Miksa.*Bálvány-utca 21.*

2 egys., 3 ts., 2 e. s. — Kézi-erő. — Gázvilágítás.

Preszburg Frigyes.*Arany János-utca 14.*

6 egys., 1 ts., 1 ks., 15 e. s. Litográfia, könyvkötészet, vonalozó-intézet. — Kézi-erő. — Gázvilágítás.

Redő Testvérek.*Klotild-utca 20.*

1 egys., 2 ts., 10 e. s. — Könyvkötészet. — Kézi-erő. Gázvilágítás.

Schlesinger és*Kleinberger.**Bálvány-utca 18.*

3 egys., 3 ts., 5 e. s. — Könyvkötészet. — Gázmotor 2 lóerőre. — Gázvilágítás.

VI. Terézváros.**Brózsza Ottó.***Váci-körút 17.*

3 egys., 1 ts., 2 e. s. — Könyvkötészet — Gázmotor 2 lóerőre. — Gázvilágítás.

Ehrenstein Mór.*Laudon-utca 4.*

1 egys., 1 ks., 1 e. s. — Kézi-erő. — Világítás ?

Engel S. Zsigmond.*Lovag-utca 7.*

1 egys., 3 ts., 4 e. s. — Kézi-erő. — Gázvilágítás.

Európa irod. és nyomdai részvénytársaság.

Ó-utca 12.

1 kettős körforgógép, 1 egyszerű körforgógép, 2 egys., 2 ts. — Gőzgép 12 lóerőre. Gázvilágítás.

Fővárosi nyomda, vonalozó- és könyvkötő részvénytársaság.

Podmaniczky-utca 39.

3 egys., 1 ts., 1 ks., 15 e. s. Tömöntöde, könyvkötészet és vonalozó-intézet. — Gázmotor 4 lóerőre. — Gázvilágítás.

Fried és Krakauer.

Eötvös-utca 19.

3 egys., 2 ts., 4 e. s. — Lito-gráfia, tömöntöde. — Gázmotor 2 lóerőre. — Gázvilágítás.

Fuchs Samu és Társa.

Podmaniczky-utca 27.

2 egys., 2 ts., 2 e. s. — Gázmotor 2 lóerőre. — Gázvilágítás.

Galitzenstein H.

Hajós-utca 33.

1 egys., 10 ts. — Gázmotor másfél lóerőre. — Villanyvilágítás.

Gelléri és Székely.

Podmaniczky-utca 47.

2 egys., 2 ts., 1 ks., 4 e. s. Gázmotor 2 lóerőre. — Gázvilágítás.

Goldschmidt Lipót.

Révay-utca 6.

1 egys., 2 ts. — Kézierő. — Kőolajvilágítás.

Gross és Grünhut.

Ó-utca 50.

1 egys., 2 ts., 1 e. s. — Kézierő. — Gázvilágítás.

Grünhut Miksa.

Lázár-utca 2.

3 ts. — Kézierő. — Világítás?

Gutenberg-nyomda.

Gyár-utca 31.

2 egys., 1 ts., 3 e. s. — Gázmotor 2 lóerőre. — Gázvilágítás.

Hermann Ignác.

Laudon-utca 10.

1 egys., 3 ts., 2 e. s. — Kézierő. — Gázvilágítás.

Hornyánszky Viktor.

Aradi-utca 14.

1 egyszerű körforgógép, 1 variábilis gyorsajtó, 10 egys., 3 ts., 1 ks., 4 e. s. Könyvkötészet. — Gőzgép 32 lóerőre. — Villanyvilág.

Hunniakönyvnyomda.

Szerecsen-utca 65.

3 egys., 2 ts., 1 ks., 3 e. s. Könyvkötészet. — Gázmotor 2 lóerőre. — Gázvilágítás.

Kassino Jakab.

Király-utca 26.

10 ts., 3 e. s. — Hajtóerő? Világítás?

Klein Testvérek.*Révay-utca 14.*2 egys., 3 ts., 3 e. s. — Gázmót.
2 lóerőre. — Auer-gáz.**Közművelődés irod. és
nyomdai intézet***(tul. Szemere és Társa).**Izabella-utca 70.*1 kettős körforgógép, 3 egys.,
1 ts., 6 e. s. — Tömöntöde.
— Gázmotor 4 lóerőre és
elektromotor 12 lóerőre. —
Gáz- és villanyvilágítás.**Kosmos műintézet, kö-
és könyvnyomda-r.-t.***Aradi-utca 8.*1 variábilis körforgógép, 2
kettős körforgógép, 1 egy-
szerű körforgógép, 2 színes
nyomású körforgógép, 3
kgys., 4 egys., 2 ts., 2 ks.,
minden szükséges egyéb
segédgép. — Litográfia,
tömöntöde, galvanoplasz-
tika, könyvkötészet. — 2
gőzgép 40 lóerőre. — Vill-
világítás.**Kunusy Vilmos és Fia.***Teréz-körút 38.*1 színesnyomású körforgó-
gép, 6 egys., 1 ts., 3 ks.,
10 e. s. — Litográfia, hang-
jegymetszés, tömöntöde,
könyvkötészet. — Gázmót.
12 lóerőre. — Villanyvilá-
gítás.**Löbl Dávid.***Andrássy-út 19. és Szere-
csen-utca 22—26.*3 egys., 4 ts., 1 ks., 3 e. s.
Gázmotor 2 lóerőre. —
Gázvilágítás.**Magyar kir. államvas.
menetjegy-nyomdája.***Csengery-utca 33.*2 variábilis körforgógép, 1
oszczillációs-gép, 2 variáb-
gyorssajtó, 1 kgys., 1 egys.,
13 kéregjegy-sajtó, 6 cím-
bélyegző-gép, 18 e. s. —
Tömöntöde, könyvkötészet,
kéregjegy-nyilvántartás. —
Gázmotor 8 lóerőre. —
Gázvilágítás.**Mahrer Testvérek.***Szerecsen-utca 38.*3 ts., 2 e. s. — Kézierő. —
Gázvilágítás.**Manswirth Lipót.***Podmaniczky-utca 5.*2 ts., 3 e. s. — Kézierő. —
Gázvilágítás.**Markovits és Garai.***Lázár-utca 13.*4 egys., 3 ts., 2 e. s. — Gáz-
motor 2 lóerőre. — Gáz-
világítás.**Muskát Béla.***Teréz-körút 31.*3 ts., 2 e. s. — Kézierő. —
Gázvilágítás.

Nagel István.*Dessewffy-utca 21.*

2 egys., 3 ts., 3 e. s. —
Tömöntöde. — Gázmotor 2
lóerőre. — Gázvilágítás.

Neumayer Ede.*Szerecsen-utca 35.*

1 egyszerű körforgógép, 5
egys., 2 ts., 1 ks., 5 e. s.
— Tömöntöde, könyvköté-
szet. — Gázmotor 24 ló-
erőre. — Gázvilágítás.

Pollacsek Mór.*Révay-utca 22.*

4 ks., 3 e. s. — Kézierő. —
Világítás?

Posner K. Lajos és Fia.*Csengery-utca 31.*

9 egys., 2 ts., 2 ks., 15 e. s.
Litográfia, kartográfia, vo-
nalozó-intézet, albumgyár,
tömöntöde, könyvkötészet.
— 2 gőzgép 22 lóerőre. —
Villanyvilágítás.

Quittner József.*Szerecsen-utca 1.*

1 egys., 2 ts., 3 e. s. — Kézi-
erő. — Kőolajvilágítás.

Radó Izor.*Váci-körút 1.*

1 egys., 3 ts., 1 ks., 2 e. s. —
Villanyos motor. — Gáz-
világítás.

Rand és Hirsch.*Podmaniczky-utca 43.*

6 ts. — Gázmotor 2 lóerőre.
Kőolajvilágítás.

Rigler József Ede r.-t.*Rózsa-utca 55.*

1 egysz. körforgógép, 9 egys.,
1 kny. gys., 12 ts., 32 e. s.
— Litográfia, tömöntöde,
könyvkötészet. — Villanyos
motor. — Gáz- és villany-
világítás.

Roth és Krausz.*Vasváry Pál-utca 9.*

1 egys., 3 ts., 3 e. s. — Hajtó-
erő? — Kőolajvilágítás.

Schlänger Testvérek.*Dessewffy-utca 23.*

3 ts., 4 e. s. — Kézierő. —
Gázvilágítás.

Schmidl H.*Szerecsen-utca 6.*

1 egys., 3 ts., 3 e. s. — Kézi-
erő. — Kőolajvilágítás.

Spatz Henrik.*Hunyadi-tér 11.*

2 ts., 2 e. s. — Kézierő. —
Gázvilágítás.

VII., Erzsébetváros.**Deutsch József.***Károly-körút 7.*

4 ts., 2 e. s. — Kézierő. —
Gázvilágítás.

Eckstein Bernát.*Csányi-utca 12.*

2 egys., 2 ts., 2 e. s. — Gáz-
motor 2 lóerőre. — Gáz-
világítás.

Feldmann Mór.*Dohány-utca 6.*

2 egys., 2 ts., 1 ks., 2 e. s. —
Villanyos motor 2 lóerőre.
— Köolajvilágítás.

Garai Mór.*Dohány-utca 1.*

2 egys., 3 ts., 1 e. s. — Kézi-
erő. — Gázvilágítás.

Goldfaden Márk.*Kazinczy-utca 7.*

3 ts., 3 e. s. — Kézierő. —
Köolajvilágítás.

Kauders Ferencz.*Csömöri-út 24.***Kazinczy-könyvnyomda**
(tulajdonos Kohn Tivadar).*Kazinczy-utca 2.*

2 ts., 1 ks., 1 e. s. — Hajtó-
erő? Világítás?

Klopper Samu.*Kazinczy-utca 35.*

3 ts. — Kézierő. — Világítás?

Kohn Tivadar.*Kazinczy-utca 2.***Löbl Mór.***Király-utca 27.*

3 egys., 2 ts., 1 ks., 2 e. s.
— Gázmotor 2 lóerőre. —
Gázvilágítás.

Löblovitz Zsigmond.*Csömöri-út 54.*

1 egys., 3 ts., 1 ks., 4 e. s. —
Könyvkötészet. — Kézierő.
— Gázvilágítás.

Neuwald Illés.*Dohány-utca 44.*

4 egys., 1 ts., 4 e. s. — Töm-
öntőde, könyvkötészet. —
Gázmotor 6 lóerőre. — Gáz-
világítás.

Pannonia-nyomda.*Rombach-utca 8.*

3 egys., 2 ts., 1 ks., 5 e. s. —
Gázmotor 2 lóerőre. — Gáz-
világítás.

Propper Leo.*Erzsébet-körút 35.*

1 egys., 3 ts., 1 ks., 3 e. s. —
Kézierő. — Gázvilágítás.

Reich Ármin.*Dohány-utca 84.*

1 ts., 1 e. s. — Kézierő. —
Gázvilágítás.

Rubin E.*Király-utca 15.***Schmelcz és Schillinger.***Akácza-utca 22.*

1 egys., 2 ts., 1 e. s. — Kézi-
erő. — Gázvilágítás.

Spitz és Somogyi.*Klauzál-utca 31.*

1 ts., 1 e. s. — Kézierő. —
Gázvilágítás.

Weisz és Feldmann.*Csányi-utca 13.*

1 egys., 4 ts. — Könyvköté-
szet. — Gázmotor 2 lóerőre.
— Gázvilágítás.

Wendt és Bergsmann.*Károly-körút 19.*

3 egys., 1 ts., 24 e. s. — Tömöntöde, könyvkötészet, üzleti könyvgyár, vonalozó-intézet. — Gázmotor 4 lóerőre. — Gázvilágítás.

Zeisler M.*István-tér 17.*

1 egys., 2 ts. — Kézierő. — Világítás?

VIII. Józsefváros.**Alkotmány könyvny.***(tul. Márián György).**Mária-utca 11.*

1 kettős körforgógép, 1 kgys., 4 egys., 2 ts., 10 e. s. — Tömöntöde, könyvkötészet. — Villanymotor. — Gáz- és villanyvilágítás.

Budapesti Hirlap ny.*Rökk Szilárd-utca 4.*

3 kettős körforgógép, 4 egys., 1 kny. gys., 2 ts., 5 e. s. — Tömöntöde. — Gázmotor. — Gáz- és villanyvilágítás.

Csokonai-nyomda.*(Időközben megszünt.)*

1 egys., 1 ts., 3 e. s. — Kézierő. — Gázvilágítás.

Özv. Fried Ignáczné.*József-utca 14.***Fritz Ármin.***József-körút 9.*

2 egys., 1 ts., 2 e. s. — Villanyos motor. — Gázvilágítás.

Jäger T.*Kerepesi-út 23.*

1 egys. — Kézierő. — Világítás?

Klein Vilmos.*Kerepesi-út 73.***Kohn Simon.***József-körút 5.*

3 ts., 2 e. s. — Kézierő. — Világítás?

Laufer M.*Nagyfuvaros-utca 11.*

2 ts., 1 ks. — Kézierő. — Köolajvilágítás.

Országos Hirlap nyomd.*József-utca 45.***Rózsa Kálmán és neje.***Szentkirályi-utca 30.*

1 kgys., 10 egys., 1 ks., 9 e. s. — Tömöntöde, könyvkötészet, könyv- és hirlapkiadó-hiv. — 2 gázmotor à 4 lóerőre. — Gázvilágítás.

Szent László-könyvny.*Rökk Szilárd-utca 28.*

1 egys., 2 ts., 2 e. s. — Villany-mót. 2 lóerőre. — Gázvilágítás.

Valter Ernő*Práter-utca 44.*

2 kgys., 2 egys., 1 ts., 6 e. s. — Tömöntöde, könyvkötészet és kiadó-üzlet. — Gázmotor 6 lóerőre. — Gázvilágítás.

Vörösmarty-nyomda

(tul. dr. Székely Béla).

József-körút 14.

1 egysz. körforgógép, 1 kgys.,
3 egys., 1 ts., 1 ks., 3 e. s.
Tömöntöde, könyvkötészet.
— Egy 8 és egy 4 lóerejű
gázmotor. — Gázvilágítás.

Weissenberg Ármin.

József-körút 28.

1 egys., 2 ts., 2 e. s. — Vil-
lanyos motor 1 lóerőre. —
Gázvilágítás.

IX., Ferencváros.**Engelmann Mór.**

Vámház-körút 15.

2 egys., 3 ks., 2 e. s. —
Villanyos motor. — Villany-
világítás.

Hogy mily óriási mérvben emelkedett Budapesti nyomdaipara az utóbbi öt év alatt, szükségesnek tartom a fenti, kerületenkint és nyomdánkint feltüntetett adatokat oly módon is csoportosítani, hogy azok számokban is feltüntessék Budapest nyomdáit, azoknak gépekkel való felszereltségét, a hajtóerőt, világítást stb., összehasonlítva az öt, sőt a mennyire rendelkezésemre állott, a tíz év előtti adatokkal is.

E kimutatásból kitűnik, hogy a főváros nyomdaipara folyton nagy emelkedést mutat; különösen az utóbbi öt év alatt mondható nagyon kedvezőnek, a mennyiben a szaporodás az 1888—92. évek-

**Pátria irodalmi vállalat
és nyomdai r.-t.**

Üllői-út 25.

1 kettős körforgógép, 7 egys.,
2 ts., 5 e. s. — Betüöntöde,
tömöntöde, galvanoplasz-
tika, könyvkötészet. — Vil-
lanyos motor 34 lóerőre. —
Gázvilágítás.

Vasvári Lajos.

Üllői-út 41.

2 egys., 3 ts., 3 e. s. — Kézi-
erő. — Gázvilágítás.

X., Kőbánya.**Első kőbányai könyv-
nyomda.**

Jászberényi-út 1.

1 egys., 1 ts., 3 e. s. — Kézi-
erő. — Kőolajvilágítás.

ben csak 21% volt, addig az 1893—97. években pedig már 55%-ot ért el.

Ez az óriás szaporodás azonban nemcsak a főváros rohamos emelkedésének, hanem ama körülménynek is tulajdonítható, hogy az 1893—97-iki ciklusba esett az ezredéves kiállítás és az ezzel kapcsolatos millenáris ünnepségek rendezése. Mivel pedig az ily nagyszabású politikai és társadalmi mozgalmak az ipar minden téren való nagy fellendülését szokták előmozdítani, így ez alkalommal is megtette hatását s a nyomdaipar terén is nem egy üzlet létesült.

Míg ugyanis 1887-ben 68, 1892-ben 82 nyomda volt feltüntetve, 1897 év október havában már 127 nyomda működött Budapesten.

A nyomdák kerületenkénti eloszlása és szaporodása a következő számokból vehető ki. Volt

	1887.	1893.	1897.	Szaporodás 1893-hoz
	é v b e n			
I. kerület...	2	2	2	—
II. »	3	3	3	—
III. »	1	1	3	2
IV. »	22	22	22	—
V. »	19	22	24	2
VI. »	12	16	38	22
VII. »	4	8	19	11
VIII. »	3	5	13	8
IX. »	1	2	2	—
X. »	1	1	1	—
Összesen ...	68	82	127	45

A mint látjuk tehát, az elmúlt öt év alatt a VI—VIII. kerületben emelkedett a nyomdák száma a legrohamosabban, míg az I—V. és IX—X. kerületekben vagy éppen semmit, vagy pedig csak egy-kettővel szaporodott azok száma.

Ha azt nézzük, hogy mennyiben volt befolyással a nyomdák számbeli szaporodása a nyomdai termékek emelkedésére, elképzelhetővé teszi az a körülmény, hogy a nyomdai gépek szaporodása is lépést tartott a nyomdák szaporodásával.

Volt ugyanis

	1887.	1893.	1897.	Szaporodás 1893-hoz
	é v b e n			
körforgógép... ..	14	20	46 ¹	26
kettős gyorsajtó ...	31	25	33	8
variábilis gyorsajtó	2	— ²	4	4
egyszerű	190	263	382	119
kétszínnyom.	—	—	10	10
taposósajtó	103	144	290	146
kézisajtó	56	51	87	36
összesen	396	503	852	349

Segédgép 1897-ben 651 van feltüntetve.

A *hajtóerő* 12 nyomdában gőz, 50-ben gáz, 14-ben villany (összesen 767 lóerőre), 51 nyomdában pedig kézierő volt.

¹ Benne foglaltatik Károlyi Györgynek 1, a m. kir. államasutak nyomdájának 2 darab kizárólag menetjegyeket készítő körforgógépe is.

² Nem volt feltüntetve.

A *világításhoz* 18 nyomda villanyt, 81 légszeszt, 22 nyomda pedig kőolajat használt. (Hat nyomdának az adata hiányzik.)

Érdekesnek tartom még azt is kimutatni, hogy könyvnyomdáink közül hány, és minő egyéb mellékágakat tart üzemben. Így *litográfiája* van 25 nyomdának, *hangjegymetsző-osztályt* kettő: a Pesti könyvnyomda-részvénytársaság és Kunossy Vilmos tart üzemben; *tömöntödével* bir a fővárosban 37 cég; *betüöntödéje* van 7 nyomdának: Államnyomda, Egyetemi nyomda, Athenaeum, Franklin, Pallas, Részvény-nyomda, Pátria; végül *könyvkötészetet* 41 nyomda-cég tart fenn. *Önálló betüöntöde* kettő van: az Első Magyar Betüöntöde-Részvénytársaság és a Fischer és Mika cég.

A fentebbiekben nagyrészből kimutattam a beszerzett adatokat; hátra volna még ugyan egyes olyan segédgépnek kimutatása, mint a minő például a Pester Lloyd nyomdájában használatban levő szellőző-készülék, de ezeket — egynek kivételével — már a segédgépek közé osztottam be, miután Évkönyvünk nem rendelkezik annyi térrel, hogy mindezekkel külön és bővebben foglalkozzam. Mindazonáltal — már a történelmi hűség kedvéért is — szükségesnek tartom egyikét ezeknek a segédgépeknek külön is megemlíteni statisztikámban, miután nem lehetetlen, hogy a legközelebbi öt év múlva kiadandó új dolgozatnál már mint önálló rovat fog szerepelni Budapest gépstatistikájában. Van ugyanis Budapesten két

Typograph nevű szedőgép is, melyet a Pallas és a Légrády Testvérek nyomdája szerzett be. Nem az első eset ugyan, hogy Budapesten szedőgépet hoztak alkalmazásba, miután azonban a jelen esetben sokkal határozottabb alakban lépett fel, mint elődei, nem lehet egészen közönséges vendég-szereplésnek vennünk, éppen azért szükségesnek is tartottam a jelen statiszтика keretében is fel-tüntetni.

Van a kimutatásban egy pár olyan czég is, a hol nincs semmiféle kimutatás. Ezeket az utolsó perczben vettük föl és többnyire új üzletek s csak azért közöljük, hogy a nyomdák *névsora* ezzel is teljesebb legyen.

Ezekben, azt hiszem, eléggé kimerítően ismer-tettem Budapest nyomdáinak gépstatistikáját, és ha egyes tételeknél talán hiba csúszott be, azoknak a lelkét terhelje, a kik többszöri felszólítás daczára sem adták be az adatokat.

Befejezésül pedig köszönetet mondok mind-azoknak, kik közremunkáltak abban, hogy az Évkönyv szerkesztősége ezúttal is összegyűjthette s kiadhatta Budapest nyomdáinak gépstatistikáját.